

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

**Rozvodovost a neúplné rodiny s dětmi na Benešovsku
v letech 2005 - 2009**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková**

**Vypracovala:
Irena Po-murná**

Brno 2011

Prohlášení

Prohláuji, že jsem bakalářskou práci na téma Rozvodovost a neúplné rodiny s dětmi na Benešovsku v letech 2005 až 2009 zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Chotýaněch dne 18.4.2011

.....

Irena Po-murná

Pod kování

Děkuji paní PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za trpělivost a vedení při zpracování mé bakalářské práce.

Dále děkuji svým blízkým a především svým dvěma dcerám, že se mnou zvládly ne vždy jednoduché situace, které jim moje studium přineslo.

.....
Irena Po-murná

OBSAH

Úvod	2
1. Vznik a zánik rodiny	4
1.1 Rodina	4
1.2 Manželství a družské soužití	6
1.3 Rozvod a rozchod	9
1.4 Díl í záv r	10
2. Sociální aspekty rozvodu a rozchodu a úprava pom r	
zejména nezletilých d tí	12
2.1 Úprava pom r d tí	12
2.2 Rozpad rodiny a neúplná rodina	15
2.3 Díl í záv r	17
3. Empirická ást	19
3.1 Zji-t né údaje	19
3.2 Zji-t né údaje	22
3.3 Díl í záv r	33
Záv r	34
Resumé	37
Anotace	38
Seznam poufité literatury a pramen	39

Úvod

V současné době se často hovoří o škrizi rodiny. I přes to, že společnost a stát deklarují svoji podporu rodinám a považují rodinu za základ státu, statisticky se zvyšuje počet rozvodů manželství i rozpad družských vztahů a narůstá počet neúplných rodin, tedy soužití jednoho z rodičů s dětmi. Je otázkou, jaký vliv bude mít toto pojetí šrodiny na další vývoj společnosti a jak se tento trend ve vztazích projeví u další generace. Zvláště když vztahy ve společnosti a tím i v rodině prochází neustálým vývojem, který v současné době není příliš pozitivní. Přístup k rozpadu rodiny je mnoho, některé tento problém bagatelizují, jiné ho zveličují. Tématem mé práce je zjistit vývoj rozvodovosti a počet neúplných rodin s dětmi v letech 2005 až 2009 v konkrétním regionu.

Ve své bakalářské práci bych chtěla zjistit, zda skutečně narůstá a zvyšuje se počet rozvodů manželství a rozpad družských vztahů ve sledovaném regionu, jaký je počet takto vzniklých neúplných rodin i podíl neúplných rodin vzniklých rozvodem manželství a rozpadem družského vztahu. Konkrétně budu při zpracování údajů získaných u Okresního soudu v Benešově zjišťovat, jakým způsobem a jak moc vzrostly počty pravomocně skončených rozhodnutí ohledně výchovy a vlivů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, pravomocně skončených rozvodových řízení a řízení ohledně výchovy a vlivů nezletilých dětí narozených mimo manželství, tedy jak vzrostl počet neúplných rodin za určité období od roku 2005 do roku 2009 a v určitém regionu.

V první části své práce jsem se zaměřila na podmínky vzniku a zániku rodiny, na možné pohledy na rodinu jako základ státu, jako té nejzákladnější a zatím nepekované instituce, která zajišťuje péči lidí jako druh i společnosti a kultury, kterou si lidé vytvořili, a to v etně právního rámce.

V druhé části jsem se zabývala sociálními aspekty rozvodu, rozchodu, úpravy poměrů nezletilých dětí a s tím souvisejícím rozpadem rodiny, existencí a fungováním vzniklé neúplné rodiny. Opět v etně právního rámce.

Ve zbytkové části pracuji s konkrétními údaji získanými ze spisů Okresního soudu v Benešově. Přibližuji a určuji kritéria, na základě kterých jsou zpracovávána

a vyhodnocována získaná data, například po et sporných a nesporných rozvod , po et rozvod s nezletilými d tmi atd. Získané údaje jsou porovnávány prostřednictvím tabulek a grafů tak, abych mohla ověřit, zda a v jaké míře narůstá počet neúplných rodin vzniklých v rámci rozvodových řízení a rozpad družských souflití v daném regionu. Tedy zda v průběhu pětilet v regionu Benešovska došlo k zvyčování počtu neúplných rodin s d tmi i nikoliv. Dále v jakém poměru vznikaly neúplné rodiny rozvodem manželství a rozpadem družského vztahu. Porovnávám získané údaje regionálního charakteru s celostátními údaji Statistického úřadu v daných letech, které jsou k dispozici. Na základě konkrétních dat zjištěných v et ením ve spisech Okresního soudu v Benešově v daném období chci zdokumentovat a podpořit svou domněnku, že jsou asná situace a narůstání problémů ve společnosti se velmi negativně odráží na fungování a celistvosti rodiny a dochází k narůstání počtu rozvodů manželství s nezletilými d tmi i rozpad rodin v rámci družských souflití.

Zpracování dat ze spisového materiálu Okresního soudu v Benešově, které se týká rozvodů a úprav poměrů d tí v letech 2005 až 2009, proběhne na základě obsahové analýzy, statistických et ení a deskriptivní metody.

S ohledem na cíl své práce, tedy potvrzení hypotézy o narůstajícím počtu neúplných rodin, jsem použila kvantitativní výzkum. Na základě analýzy spisového materiálu Okresního soudu v Benešově jsem vyhledala a získala údaje, týkající se rozvodů a úprav poměrů nezletilých d tí, které jsem dále statisticky zpracovávala. Na základě deskriptivní metody jsem pak zjistila, jak se měnily například po ety dohodových rozvodů v jednotlivých sledovaných letech. V zájmu zachování anonymity nejsou nikde uvedena ani jména účastníků řízení ani čísla spisů, pracovala jsem pouze s číselnými údaji, které jsem získala na základě analýzy.

Samořejmě, že bakalářská práce zpracovává jen malou část daného problému, kterým vznik neúplných rodin je. Předeevším je zaměřena na jeden region a určitý časový úsek. Bylo by možné ji rozšířit o zpracování údajů z dalších regionů pro porovnání, nebo naopak se zaměřit na delší časový úsek vývoje sledovaných jevů v jednom regionu, například kombinovat obě možnosti.

1. Rodina a zánik rodiny

1.1 Rodina

Historie rodiny je dlouhá jako lidstvo samo, vždy tu byla, byť v poněkud jiné podobě a významu než ji vnímáme dnes. Vždy představovala tu neoptimálnější variantu pro zachování rodu a výchovu potomstva. V minulosti byla rodina chápána v mnohem širších souvislostech a zahrnovala mnohem širší okruh osob, než je tomu dnes. Mělo to propojenou skupinu osob, které podléhaly jedné větší autoritě. Převodní to byla tzv. matka rodu, když se postupně změnily podmínky a do větší role se dostal muž, přešel matriarchát na patriarchální uspořádání.

Starověké chápání rodiny, které vychází především z období antiky a je nám známo i římské právo, představovalo společenství lidí, kteří spolu bydlí a pod jednou stěhou spolu hospodaří, podléhající jedné bezprostřední autoritě, šlechtě rodiny.¹⁾ Toto široké pojetí rodiny, i spíše domácnosti, kdy součástí rodiny byly nejen osoby pokrevně příbuzné, ale i otroci a později služebnictvo, převládalo až do první poloviny 19. století. Následně především pod vlivem vědeckotechnické revoluce a vývoje společnosti, došlo k uvolnění těchto vazeb, nebo pro další rozvoj společnosti bylo nutné stahování námezdní síly. V průběhu 19. století pak vznikla moderní představa rodiny, kterou představuje špičková monogamická rodina, tedy domácnost tvořená párem mužem a ženou a jejich dětmi.²⁾

S vymezením pojmu rodina a její definicí se od té doby potýkáme neustále, nebo společnost se vyvíjí. Každé vymezení a definice je poplatná pohledu, ze kterého je na rodinu nahlíženo, příkladem mohou být i následující definice.

1. Rodina je obecně převodní a nejdřívejší společná skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejími hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturního vzoru a zachování kontinuity kulturního vývoje.³⁾

---

¹⁾ Mofný, I. Moderní rodina. str. 17

²⁾ Mofný, I. Moderní rodina. str. 18

³⁾ Velký sociologický slovník. 2. svazek, str. 940

2. Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, její členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Příbuzenský vztah je vztah mezi jedinci, jenž vzniká buďto sátkem, anebo pokrevními vazbami v otcovské i mateřské linii.⁴⁾
3. Skupina jednotlivců spojených pokrevním příbuzenstvím, sátkem i adoptí vytvářející ekonomickou jednotku. Její dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí a často pečují o staré a handicapované rodinné příslušníky.⁵⁾
4. Soubor lidí spojených pokrevním svazkem, manželstvím, adoptí a sdílející základní zodpovědnost za reprodukci a péči o členy společnosti, zabezpečení biologického přetrvání, citového a rozumového vývoje a místa společenské kontroly v procesu socializace.⁶⁾

Jak je z citovaných definic patrné, rodina byla, je a bude základním stavebním kamenem společnosti. V dějinách lidstva se neobjevilo nic, co by mohlo rodinu úspěšně nahradit. Zůstává základem pro formování osobnosti člověka a jeho socializace, připravuje ho na život ve společnosti a zároveň jej před ní chrání. Je jakýmsi životním přístavem (základnou), ze kterého vyrůstáme do světa, do kterého vracíme a kde hledáme klid a odpočinek. Je nezastupitelná pro předávání hodnot z generace na generaci, funguje jako nejvýznamnější socializační instituce. Stojí na počátku rozvoje osobnosti a má možnost ho v rozhodující fázi ovlivňovat.⁷⁾

Jak již bylo řečeno, definovat vymezení rodiny je dnes velmi složité. Hovoříme o rodině nukleární, která je tvořena rodiči a matkou a otcem a dětmi nebo dětmi. Pokud nukleární rodinu rozšíříme o nejbližší příbuzné, hovoříme o rodině rozšířené. Pokud jsme dětmi, říkáme v rodině orientováni a pokud založíme jako rodiči novou rodinu, jde o rodinu prokretní. I přes vzrůstající nároky na rodinu jako společenskou instituci, se rodina snaží

⁴⁾ Giddens, A. Sociologie. str. 156

⁵⁾ Základní kategorie a pojmy ze společenských věd. str. 112-113

⁶⁾ Sociologické texty. str. 72-73

⁷⁾ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. str. 79

zajistit všech –est svých funkcí, by ne vždy je možné, aby byly dostatečně vyvážené a plně.

- a) biologickoreprodukční funkce – zajišťuje pokračování lidského rodu a stability společnosti;
- b) sociálně-ekonomická funkce – rodina je chápána jako součást ekonomického systému společnosti, kdy se její členové podílí na ekonomice aktivně i jako spotřebitelé;
- c) funkce ochranná – zajišťuje životních potřeb členů, a to jak biologických, zdravotních, hygienických;
- d) socializační-výchovná funkce – v rodině začíná socializace;
- e) funkce relaxační a rekreační – otázka trávení volného času;
- f) funkce emocionální – vytvoření potřebného citového zázemí – láska, bezpečí, pocit jistoty.⁸⁾

Právě funkce emocionální je v současné době často narušena především v souvislosti s rozvody, zaneprázdněností rodičů, i celkově velmi agresivním pojetím úspěšnosti ve společnosti.⁹⁾

Přitom je to právě emocionální zázemí, které nelze mimo rodinu nikým nahradit, by v souvislosti s postupným rozvolněním došlo k ústřednímu přenesení některých funkcí rodiny na společnost a stát. Například v oblasti socializační-výchovné funkce jde o soustavu rolí v etnometadických.

1.2 Manželství a družské soužití

Byť v současné době již není podmínkou k založení rodiny uzavření manželství, nebo zhruba jedna třetina dětí se narodí mimo manželství,¹⁰⁾ je manželství stále považováno za základní předpoklad pro vytvoření rodiny. Jde o společensky normovaný vztah, ve kterém dochází k převládání individuální osobní zaangażovanosti k trvalému vzájemnému sobování a spolupráci při realizaci úkolů manželství.¹¹⁾

---

⁸⁾ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. str. 81-83

⁹⁾ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. str. 84

¹⁰⁾ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. str. 80

¹¹⁾ Sociologické texty. str. 69

Vzhledem k tomu, že uzavírání manželství je pro společnost důležitým prvkem jejího fungování, je jeho vznik, trvání a případný zánik plně regulován a chráněn společností. V případě České republiky zákonem o rodině č. 94/1963 Sb., v platném znění. Podle ustanovení § 1 odst. 1 a 2 zákona: „Manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.“¹²⁾ Uzavření manželství je upraveno v ustanovení § 3 odst. 1 a 2 tohoto zákona: „Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství u jiným před obecným úřadem pověřeným vést matriky, případně úřadem, který plní jeho funkci (dále šmatriční úřad) nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti, oprávněné k tomu zvláštním předpisem. Prohlášení se činí veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků.“¹³⁾

V současné době jsou občanské a církevní sňatky rovnocenné. V minulosti tomu tak nebylo, sňatek bylo možné uzavřít pouze před církví a Bohem, s tím souvisela i mnohem přísnější pravidla pro případný rozvod, který byl mnohdy nemožný. Dnes je možné rozvést manželství uzavřené kterýmkoliv způsobem úřední prostřednictvím soudu. Institut manželství chrání jeho jednotlivé členy, chrání majetkoprávní vztahy, dává jim práva ale i povinnosti, které je nutné dodržovat, aby bylo manželství partnersky a společensky plnohodnotné. Pokud dojde k porušení některých z jeho zásad, je možné jej rozvést.

I z pojetí zákonodárce v komentáři k zákonu o rodině vyplývá, že manželství je pro společnost základem k vytvoření rodiny a k výchově dětí. Hlavním společenským účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí; tímto plní společenského účelu manželství, jmenovitě manželství s nezletilými dětmi, je tedy v plnění výchovné funkce.¹⁴⁾ ŠBiologická funkce manželství záleží v tom, že tato společenství je nejvýhodnějším prostředím k zajištění reprodukce společnosti a k uspokojení citových i sexuálních potřeb. Ekonomická funkce manželství nepozbyla zcela na svém významu, protože rodina je stále spotřební hospodářskou jednotkou, která poskytuje základní hmotné zabezpečení svým členům, zejména dětem a starším členům rodiny, a v níž všichni členové

¹²⁾ Holub, M. Nová, H. Zákon o rodině, komentář a předpisy související. str. 14

¹³⁾ Holub, M. Nová, H. Zákon o rodině, komentář a předpisy související. str. 15

¹⁴⁾ Holub, M. Nová, H. Zákon o rodině, komentář a předpisy související. str. 13

rodiny mají povinnost vzájemně si pomáhat i povinnost pečovat o zvýšení hmotné a kulturní úrovně rodiny.¹⁵⁾

I ze sociologického hlediska lze manželství definovat jako sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci. S atkem dvou partnerů se stávají příbuznými nejen oni sami ale i jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzní každého z nich.¹⁶⁾

O družských vztazích hovoříme také jako o nesezdaných soužitích, mezi lidmi se můžeme setkat s označením flitřná psí knířku nebo flitřná hromádce. Jde o společné soužití muže a ženy bez uzavření manželství. Tato soužití nejsou chráněna zákonem ani rodinným právem, a pokud ano, pak jen velmi omezeně, například v rámci dědictví. Jedinými výjimkami takto vzniklé rodiny, které jsou chráněny stejně jako manželství, jsou ty, jejich práva i povinnosti jsou stejná. Podobně jako práva a povinnosti rodičů. Jak již bylo řečeno, v dnešní společnosti (platí to nejen v České republice) se v družských vztazích rodí zhruba jedna třetina všech narozených dětí.

Můžeme se setkat s názorem, že jde o vztah, který tím, že není oficiální jako manželství, může být pevnější. A to proto, že oba partneři se rozhodli spolu žít a vychovávat děti. Cítí se mnohem svobodněji a zároveň více zavázáni svým rozhodnutím ve vztahu setrvat. Některá družská soužití opravdu mohou být pevnější než některá manželství, která existují jen proto, že s rozvodem by bylo šmoc práce. Byť ve svém důsledku, jde o manželství cizinců, které spojuje jen úřední papír s razítkem. Na druhou stranu, jak již bylo řečeno, manželství jako instituce chráněná státem, dává jeho účastníkům nezadatelná práva a možnosti se svých práv domoci, což v případě družského vztahu není možno.

I na nejisté postavení tohoto vztahu zákonodárce pamatuje, když říká, že pojem manželství jako jediného právem uznaného právního vztahu mezi mužem a ženou plyne, že dle sledky, s nímž zákon spojuje skutečnost uzavření manželství, neplatí i faktickém soužití muže a ženy jako družky a družky. Zákon však takový faktický vztah nezakazuje,

¹⁵⁾ Holub, M. Nová, H. Zákon o rodině, komentář a přílohy související. str. 14

¹⁶⁾ Giddens, A. Sociologie. str. 156

ale také jej neupravuje. Jen v n kterých relacích (nap . v ob anském právu v ustanovení o d d ní, v sociálním zabezpe ení, právní úprav nájmu bytu apod.) upravuje zákon d sledky vyplývající z faktického soufítí druha a drufky. Novela zákona o rodin z roku 1998 jakofl i pozd j-í novelty zachovaly zásadu, fe základem rodinn právní úpravy je rodina založená na manfelství mufle a feny.õ¹⁷⁾

1.3 Rozvod a rozchod

Stejn jako uzav ení manfelství i rozvod je právním aktem. V tomto p ípad aktem, kterým se ru-í manfelství. Manfelství lze rozvést pouze na základ existence tzv. kvalifikovaného rozvratu. Právní úprava ohledn rozvodu je také upravena zákonem o rodin . 94/1963 Sb. Tento zákon byl od svého p íjetí n kolikrát novelizován, podstatn pozm n n byl novelou . 91/1998 Sb., s platností od 1.8.1998. Tato novelizace zavedla institut tzv. nesporného rozvodu a odd lila rozhodování o úprav pom r nezletilých d tí narozených v manfelství od samotného rozvodu manfelství. Po novelizaci zákon o rodin rozli-uje t i typy rozvodu, a to sporný rozvod, ztížený rozvod a nesporný rozvod.

Sporný rozvod upravuje ustanovení § 24 odst. 1 a 2 zákona o rodin , podle kterého šsoud m fe manfelství na návrh n kterého z manfel rozvést, jestliffe je manfelství tak trvale a hluboce rozvráceno, fe nelze o ekávat obnovení manfelského soufítí; bere p itom v úvahu p í iny rozvratu manfelství. Mají-li manfelé nezletilé d tí, nem fe být manfelství rozvedeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem t chto d tí, daným zvlá-tními d vody.õ¹⁸⁾ P í ízení podle tohoto ustanovení soud zji-uje p í iny rozvratu manfelství výsledkem ú astník , aby mohl rozhodnout, zda je manfelství trvale a hluboce rozvráceno a je tak spln n p edpoklad pro rozvod manfelství. Jako asi nej ast j-í p í inou rozvratu manfelství jsou uvád ny tzv. rozdílné názory na spole ný flivot, výchovu d tí i finan ní vedení domácnosti.

Ztížený rozvod je upraven § 24b odst. 1 a 2 zákona o rodin , podle kterého šnávrhu na rozvod, s nímfl nesouhlasí manfel, který se na rozvratu manfelství poru-ením manfelských povinností p eváfln nepodílel a jemufl by byla rozvodem zp sobena zvlá-

¹⁷⁾ Holub, M. Nová, H. Zákon o rodin , komentá a p edpisy souvisící. str. 13

¹⁸⁾ Holub, M. Nová, H. Zákon o rodin , komentá a p edpisy souvisící. str. 39

závažná újma, soud nevyhoví, pokud mimo žádné okolnosti svídí v prospěch zachování manželství. Jestliže však manželé spolu neflíjí po dobu delší než tři roky, soud manželství rozvede, jsou-li splněny podmínky § 24.¹⁹⁾ Tento typ rozvodu lze uplatnit tam, kde by byl rozvodem druhý manžel poškozen či znevýhodněn. V tčínou je zde myšlen závažný zdravotní stav manžela nebo například společného dítěte, vysoký věk apod. V tom případě je možné manželství nerozvést, nebo rozvést a přikompenzaci této mimo žádné okolnosti.

Nesporný rozvod je upraven § 24a odst. 1 písm. a), b) zákona o rodině, podle kterého šjestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců neflíjí a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí, má se za to, že podmínky uvedené v § 24 odst. 1 jsou splněny. Soud nezměří rozvratu a manželství rozvede, jsou-li předloženy a) písemné smlouvy s újednovenými podpisy účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost, a b) pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměr nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.²⁰⁾ Tato právní úprava umožní rozvod manželství bez prokazování příčin rozvratu. Dleflité je však dodržet podmínky, a to za první uzavření dohody ohledně úpravy poměr nezletilých dětí, které se z manželství narodily, a za druhé dohodu především o majetkovém vyrovnání s újednovenými podpisy. Při jejich dodržení a na návrh obou účastníků může soud rozhodovat bez jejich přítomnosti a rozhodnutí ve věci jen vyhlásit při veřejném jednání.

Rozvodové řízení má tedy dána přesná pravidla, podle kterých je možné jej uskutečnit. Vedle toho rozhod partner flíjících v družském souflití fládným pravidlami nepodléhá.

1.4 Dílí závěr

Rodina z stává základem pro fungování a rozvoj společnosti, ale na druhou stranu souasný vývoj ve společnosti negativně ovlivňuje rodinu, a tím způsobuje její nestabilitu. V minulosti rodina vznikala především na základě uzavřeného manželství, především formou církevního sátku, ze kterého se narodily děti. V současnosti zhruba jedna třetina

¹⁹⁾ Holub, M. Nová, H. Zákon o rodině, komentář a příděpisy souvisící. str. 47

²⁰⁾ Holub, M. Nová, H. Zákon o rodině, komentář a příděpisy souvisící. str. 45

existujících rodin (tedy souflití muflé a fleny, ze kterého se narodí d ti) vzniká mimo manflství na základ družského souflití. Navíc postupné prom ny rodiny zp sobují dal-í oslabení jejích funkcí. K nim m flíme za adit nap . zna né pracovní vytíflení rodi , které asto zp sobuje, flé jednotliví lenové rodiny (rodi e i d ti) tráví spole n málo asu, mnohdy se v pr b hu pracovního týdne spí- jen potkávají, což vede k dezintegraci.²¹⁾ S ní bývá spojována i tzv. atomizace flivota v rodin ²²⁾, kdy si rodi e krom asu stráveného v zam stnání vyhrazení dal-í as na své vlastní zájmy i partnerský flivot a d ti jsou tak nuceny flít sv j flivot v podstat vedle rodi a ne s nimi.

Shora uvedené p íklady vliv oslabují p edev-ím emocionální funkci rodiny. Proto flé jsou to p edev-ím spole né záflitky a spole n strávený as, který pomáhá utuflovat mezilidské vztahy a dodává jim na stabilit . Domnívám se, flé práv oslabování soudrflnosti rodiny vede k tomu, flé manflé i partne i p i e-ení problém ast ji sáhnou po krajním e-ení, kterým je rozvod nebo rozchod.

---

²¹⁾ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. str. 84

²²⁾ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. str. 85

2. Sociální aspekty rozvodu a rozchodu a úprava poměrů zejména nezletilých dětí

2.1 Úprava poměrů dětí

V případě rozvodu rodičů nezletilých dětí je nutné před rozvodem manželství upravit jejich poměry, totéž platí i pro děti narozené z družských vztahů. V obou případech musí rodiče podat návrh k opatrovnickému soudu, který o poměrech nezletilých dětí následně musí rozhodnout.

Úprava poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu je upravena v § 26 zákona o rodině, podle kterého špeřed rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů působit na jeho výřivku. Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřímo sdívané výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajiřt ny jeho potřeby. Rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti může být nahrazeno dohodou rodičů, která ke své platnosti potřebuje schválení soudu.²³⁾

U nezletilých dětí narozených mimo manželství se úprava poměrů řídí ustanovením § 50 zákona o rodině, podle kterého šneřlijí-li rodiče nezletilého dítěte spolu a nedohodnou-li se o úpravě výchovy a výřivky dítěte, může soud i bez návrhu rozhodnout, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů působit na jeho výřivku. Ustanovení § 26 ařl 28 platí tu obdobně.²⁴⁾

Stejně jako v případě rozvodu má na souřasný průběh úpravy poměrů nezletilých dětí velký vřiv novelizace z roku 1998. Tato novelizace nově upravila nejen oblast rozvodových vztahů, ale s ohledem na Listinu základních práv a svobod a Úmluvy o právech dítěte zintenzivnila ochranu zájmů nezletilých dětí. Soud je nyní povinen při rozhodování brát v řuvahu i názor dítěte s přihřdnutím k jeho věku a psychické vyspělosti. Úprava poměrů průbřhá nyní vřdly u opatrovnického soudu (tedy soudu péře

²³⁾ Holub, M. Nová, H. Zákon o rodině, komentář a přepisy souvřisící. str. 46-47

²⁴⁾ Holub, M. Nová, H. Zákon o rodině, komentář a přepisy souvřisící. str. 46-47

o nezletilé), nedochází jí k tomu, že o poměrech pro dobu po rozvodu rozhoduje soud, který souasně rozvádí manželství rodičů ve sporném řízení.

Před novelou probíhala úprava výchovy a vlivy nezletilých dětí pro dobu po rozvodu a rozvod manželství rodičů souasně v jednom řízení, kdy soud často rozhodoval až po několika jednáních. Vyřešit souasně úpravu poměrů a zjistit důvody rozvratu manželství nebylo a není jednoduché. Psychické zatížení účastníků i emočně vypjaté vztahy v rodině se vždy velmi negativně projeví na vývoji dítěte. Další procesní problémy vznikaly v okamžiku, kdy současně byla upravována výchova a vlivy pro dobu do rozvodu, například úprava styku, protože tyto návrhy byly projednávány opatrovnickým soudem, a o nezletilém dítěti fakticky rozhodovali souasně dva soudci. Další problém nastal, když po rozvodovém řízení byl vydán rozsudek, do kterého se některý z rodičů odvolal do výroku o úpravě výchovy a vlivy. V tom případě došlo k rozvodu manželství, ale poměry nezletilého dítěte upraveny nebyly. Takže psychický tlak přibýval a vznikla právní nejistota postavení dětí i rodičů.

V současných dobách, tedy po novele, nelze rozvést manželství rodičů nezletilého dítěte bez pravomocného rozhodnutí o jeho výchově a vlivy pro dobu po rozvodu. Znamená to, že u soudu postupně probíhají vždy minimálně dvě řízení, jedno u opatrovnického soudu o výchově a vlivy pro dobu po rozvodu, které bývá často spojeno s úpravou výchovy a vlivy pro dobu do rozvodu i z praktických důvodů, a druhé u civilního soudu o rozvodu manželství. Podle ustálené judikatury může rozvod manželství proběhnout ve lhůtě do jednoho roku od pravomocného rozhodnutí o výchově a vlivy nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu. Pokud je doba delší než jeden rok, musí být o výchově a vlivy pro dobu po rozvodu rozhodováno znovu, aby byly posouzeny aktuální poměry dítěte i rodičů.

Jedním ze záměrů zákonodárce bylo novelou posílit práva dítěte tím, že soud jí přímou v zákoně má uloženu povinnost přihlížet k jeho zájmům i názorům. Je pravda, že posílení práv dítěte v těchto řízeních, která rozhodují o jeho dalším osudu, je pro rozhodování soudu přínosné. Dítěti to dává právo podílet se a spolurozhodovat o svém životě. Navíc se předpokládalo, že dojde ke zlepšení vzájemných rodinných vztahů, když

se v-e nebude e-ít najednou, ale postupn , a zárove dojde i ke zrychlení a zjednodu-ení celého procesu. Odstraní se tak i možnost vzniku právní nejistoty, kdy se dít ocitá v jakémsi právním vakuu.²⁵⁾

Bohužel stejn jako p ed novelou tak i po ní se m fleme u soudu setkat s tím, že rozhodování o úprav pom r pro dobu po rozvodu probíhá dlouhou dobu. Šhadrkování se o to, komu má být dít sv eno, jak vysoké má být výživné, odvolávání se rodi ke krajskému soudu, se m fle protáhnout na m síce a v ojedin lých p ípadech i roky. Následn je možné um le protahovat i rozvod, takže celé rozvodové ízení v etn úpravy pom r d tí m fle trvat i déle než v dob p ed novelou.

Na druhé stran , pokud rodi e ó manželé dokážou udržet své emoce pod kontrolou a uv domují si, že jejich rozchodem a následným rozvodem z nich nep estávají být rodi e, m fle rozvod prob hnout velmi jednodu-e a rychle. Zákon jim umoíl uje, aby se k soudnímu jednání dostavili pouze jednou p í schválení dohody ohledn úpravy výchovy a výlivy pro dobu po rozvodu, která musí chránit zájmy nezletilých d tí. Následn sta í splnit podmínky pro tzv. dohodový rozvod podle § 24a odst. 1 písm. a), b) zákona o rodin .²⁶⁾ Takže pokud se rodi e ó manželé dokážou rozumn domluvit ohledn v-ech aspekt svého rozvodu, umoíl uje jim i jejich d tem novela rychlejší a šbezbolestn j-í rozvod.

Stejná pravidla ohledn úpravy pom r , tedy rozhodnutí o úprav výchovy a výlivy, platí i pro rodi e, jejichž d tí se narodily mimo manželství. Jen s tím rozdílem, že po pravomocném rozhodnutí ohledn úpravy pom r jí nenásleduje ízení o rozvod.

V rozhodovací praxi soud stále p evládá sv ování d tí do pé e jednoho z rodi , a to matky, by vzr stá po et p ípad , kdy jsou d tí sv ovány také otc m. Krom výhradní pé e jednoho z rodi je možné sv ít dít do společ né nebo st ídavé pé e rodi .

Ve společ nosti se objevují tlaky, aby byl více vyuffíván institut společ né pé e nebo st ídavé pé e. Ale ob možnosti naráflejí nej ast jí na nechu a asto i neschopnost rodi

---

²⁵⁾ Zákon o rodin a p edpisy souvisící.

²⁶⁾ Zákon o rodin a p edpisy souvisící. str. 42

spolu dostatečně kvalitně komunikovat. Může se stát, že po opadnutí emocí, které rozvod a rozchod provází, je možné k některé z variant přistoupit, což se v praxi někdy stává.

Obzvláště obtížnou možností kladou na rodiče vysoké nároky především, pokud jde o schopnost komunikovat mezi sebou. Musí se navzájem dobře informovat o dítěti, ale i v ceně a operativně řešit problémy, které vystanou v běžných situacích. Navíc musí dobře znát možnosti druhého z rodičů, když mají vystupovat jednotně. U společné péče, kdy se neurčuje vlivné, je nutné domluvit se na financování výfivky a všech aktivit, které dítěti mají. Někdy se stává, že pokud odpadnou rodiče z starostí, které vyvolával jejich vztahový partner, a pro oba je zájem jejich dítěte dítěti prioritou, je jistě společná nebo stídavá péče výhodnější. Ale je nutné si uvědomit, že tyto formy péče nelze určovat obecně, vždy je nutné pečlivě zvážit konkrétní okolnosti daného případu.

Další problémy mohou nastat v okamžiku, kdy si rodiče naleznou nové partnery, se kterými mohou založit nové rodiny. Pak se často stává tato forma péče téměř nemožnou, nebo zkoordinovat a sladit chod v podstatě tří rodin je velmi složité. Navíc jednou z podmínek společné péče je bydlení v jedné domácnosti. V případě stídavé péče si dítě bydlí ve dvou domácnostech, ale zpravidla nemění kolektiv, lékaře, zůstává mu stejný okruh kamarádů, tzn. že bydlet rodiče nesmí být příliš vzdálena.

I názory na stídavou péči se liší mezi odborníky (zvláště psychology) různě. Vedle názoru o prospěšnosti a výhodnosti této péče pro dítě, existují názory, že tento způsob péče vyvolává v dětech pocit nejistoty.

2.2 Rozpad rodiny a neúplná rodina

Rozpad rodiny je úzce spjat především s konzumním způsobem života, na který je v současné době společnost orientována. Pod tímto vlivem dochází k oslabování funkcí rodiny, protože společnost, která tím, že chce od svých členů maximální výkony a podporuje jejich individualitu, vlastně oslabuje citové vazby a pocit odpovědnosti za členy rodiny. Proto se dnes mnohem častěji stává, že pod tímto vlivem manželé i rodiče sáhnou ke krajnímu řešení snaději než dříve, aniž by se snažili hledat kompromisní řešení a dohodu.

Dalším faktorem je i souasná asto velmi nesnadná ekonomická situace p edevím mladých rodin. Kdy práv tento tlak a neustálý nedostatek finan ních prost edk zp sobuje roztrfky mezi rodi i, které se p enáí i do citové oblasti a dochází k postupnému ochlazování vzájemných citových vazeb. Pak je mnohdy rozvod i rozchod jediným e-ením jifl nefungujícího partnerství.

Neúplnou rodinu tvo í jeden z rodi , který vychovává sám nezletilé dít i d ti. Nej ast ji je tímto rodi em matka, která tak p ebírá v t-inu rodi ovských povinností a starost o b h a fungování této rodiny.

Neúplná rodina dnes vzniká nej ast ji rozvodem manželství rodi nezletilých d tí i jejich rozchodem u druflského souflití. V men-í mí e se na vzniku neúplných rodin podílí úmrtí n kterého z rodi , p íp. obou.

Zvlátní skupinu pak tvo í tzv. svobodné matky, které jméno otce nikde neuvádí. Pro n které je to jejich vlastní v domé rozhodnutí vychovávat dít samostatn , pro n které nutnost, kdyfl si uv domí, fl souflití s biologickým otcem dít te není mofné. A ufl proto, fl není o co stát nebo jim v podstat zmizel. V minimálním po tu p ípad se stává, fl ani matka sama neví, kdo je biologickým otcem jejího dít te.

Neúplná rodina je sociáln velmi nestabilní jednotkou. Po ekonomické stránce se stává závislou pouze na p íjmu jednoho z rodi , i kdyfl v p ípad rozvod a rozchod zde je institut výflivného pro dít ze strany druhého rodi e. Ve v t-in p ípad se ekonomická situace neúplné rodiny zhor-í oproti tomu, kdy do rodiny plynuly p íjmy od obou rodi .

Dalším problémem se stává výchova dít te samotná. Rodi ovství je velmi náro nou disciplínou i za situace, kdy výchova probíhá v úplné rodin a oba rodi e se na ní podílí spole n . U neúplné rodiny se asto stává, fl druhý rodi , ast ji otec, se stává rodi em pro zábavu, tzv. švíkendovým tátouo, který se snafl dít zabavit výletem, náv-t vou kina i nákupy. Chce dobu trávenou s dít tem proflít p íjemn . A tak rodi ovská výchova ve velké mí e z stává na bedrech druhého rodi e, se kterým dít flije sv j šoby ejný v-ední

kafldodenní flivot. Tímto rodi em jsou v p eváfné mí e fleny ó matky, které se musí vyrovnávat nejen s ekonomickými problémy, které neúplná rodina p iná-í, ale také práv s výchovou samotnou.

Neúplná rodina se sice musí potýkat s mnoha problémy, ale neznamená to, fle by nebyla schopna úsp –n p ipravit šsvé d tiō na flivot. Stejn jako u úplné rodiny je d leflité vytvo it dít ti p edev-ím láskyplné zázemí, dát mu pocit jistoty a stability, aby z n j mohl vyr st plnohodnotný len spole nosti.

šMísto jednoduché otázky, zda d tem –kodí rozvod, bychom se z ejm m li snaflit posoudit, co jim celkov p iná-í a o co je p ipravuje zm na charakteru rodiny. Je pravd podobné, fle nezáleflí jen na p ítomnosti i nep ítomnosti obou rodi , ale téfl na náplni a stylu výchovy, kterou dít ti poskytují. Zdá se, fle d ti prospívají nejlépe, jsou-li milovány, jsou-li jejich rodi e zásadoví (ne v–ak despoti tí) a citliví k jejich pot ebám. Rozvod samoz ejm íní udrflení tohoto stylu rodi ovství obtíflným, ale podobn neblaze p sobí na d ti i rozhádaní rodi e, kte í z stávají spolu.ō²⁷⁾

2.3 Díl í záv r

Rozpad rodiny má vfldy velmi negativní dopad na flivot jejích len , a to p edev-ím d tí. Ov-em asto je to jediné e–ení, které zbývá. Bylo by dobré, aby si rodi e uv domili, fle i kdyfl p estali být manfleri a flivotními partnery, m li by z stat milujícími rodi i.

Neúplné rodiny se potýkají s mnoha velmi specifickými problémy. Jedním z nich je siln naru–ené emocionální zázemí d tí, kdyfl jeden z rodi p estane být kafldodenní sou ástí rodiny. Je velmi t flké navodit zp t ur itou rovnováhu, která i p es odlou ení od jednoho z rodi , dokáfle dát dít ti pocit jistoty, fle je stále milováno. Je to práv emocionální zázemí, díky kterému m fle z dít te vyr st dostate n sebev domý jedinec, který netrpí p ehnanou úzkostí a je schopen mnohem lépe se p izp sobit nebo také postavit pofladavk m spole nosti a zvládnout krizové flivotní situace. I sami rodi e se potýkají s vlastními emocemi, které vyvolal rozvod í rozchod. N kterým trvá pom rn dlouhou

---

²⁷⁾ Giddens, A. Sociologie. str. 168

dobu, nejlépe zvládnou tak, aby mohli být opět dostatečně silnou citovou oporou pro své děti. Zvláště pocit křivdy a ublíženosti se u některých z rodičů velmi těžko překonává.

Dalším problémem se týká zejména ve finanční situaci rodiny. Tím, že základním zdrojem příjmů se stává plat jen jednoho z rodičů, pohybuje se velká část neúplných rodin na hranici životního minima. Často se při posuzování žádostí o poskytnutí dávek státní sociální podpory stává, že neúplná rodina stanovenou hranici překračuje jen o pár desítek i stovek korun, ale podle zákona jí na dávky nárok nemá.

3. Empirická část

3.1 Zpracování dat

Abych mohla určit počet neúplných rodin v rozhodném období, musela jsem projít všechny spisy ohledně řízení, která byla v jednotlivých letech zahájena v civilním a opatrovnickém oddělení Okresního soudu v Benešově. Pro ilustraci v roce 2005 šlo o celkem o 1 553 podání v civilním oddělení a o 643 podání v opatrovnickém oddělení, v roce 2009 ušlo to bylo 2 733 podání v civilním oddělení a 1 094 podání v opatrovnickém oddělení. Což představuje rozdíl mezi rokem 2005 a 2009 v civilním oddělení o zhruba 75 % a v opatrovnickém oddělení o zhruba 70 %.

Jedním z důvodů, proč jsem se rozhodla sledovat období let 2005 až 2009, byla potřeba elektronizace justice, díky které bylo možné část údajů získat bez fyzického dohledávání jednotlivých spisů pouze v elektronické podobě. To znamená, že jsem měla v elektronické podobě minimálně k dispozici text rozhodnutí ve věci, tedy rozsudek nebo usnesení, ze kterých jsem mohla získat sledované údaje. Menší část údajů, šlo především o řízení zahájená v roce 2005, například po ústí roku 2006, jsem musela dohledávat ve spisovných jednotlivých oddělení soudu. Ale i přes možnost vyhledávání údajů v elektronické podobě šlo o časově velmi náročnou práci.

Prvním krokem bylo zjistit počet podaných žádostí o rozvod manželství v jednotlivých letech u Okresního soudu v Benešově. Dále jsem rozlišovala, zda šlo o sporný nebo nesporný rozvod, zda bylo zahájené řízení zastaveno, byla vyslovena místní nepřisloucnost, nebo byl návrh odmítnut. Ke zastavení řízení nejčastěji docházelo po tvzetím návrhu před prvním jednáním ve věci a v menší míře bylo řízení zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku z návrhu. V jednom případě odmítnutí návrhu žalobce ani přes výzvu soudu nedoplnil žalobu tak, aby jí bylo možné projednat. Neobsahovala základní informace nutné k projednání ve věci. V několika případech byla vyslovena místní nepřisloucnost. Po nabytí právní moci usnesení o nepřisloucnosti byl spis postoupen místní příslušnému soudu. Při řízení prováděném u návrh podaných v roce 2009 byly tyto rozvody stále v řízení s tím, že ve věci byla přerušena. V tomto případě bylo na základě § 110 občanského soudního řádu řízení přerušeno na dobu jednoho roku, kdy může kterákoliv ze stran sporu

podat návrh na pokračování v řízení. Pokud návrh na pokračování není podán, je řízení po roce od nabytí právní moci usnesení o přerušení usnesením zastaveno.

Data získaná analýzou vybraného spisového materiálu civilního oddělení jsem následně sumarizovala do tabulky . 1 a tabulky . 2. Na jejich základě jsem sestavila grafy, na kterých jsem se snažila přiblížit svá zjištění a vyvozovala závěry.

Tabulka . 1

	2005	2006	2007	2008	2009
Sporný rozvod bez dětí	23	29	21	26	21
Sporný rozvod s dětmi do 10 let	48	58	50	53	52
Sporný rozvod s dětmi 11 a 18 let	21	17	13	21	24
Sporný rozvod se zletilými dětmi	26	15	18	25	25
Nesporný rozvod bez dětí	23	29	23	21	28
Nesporný rozvod s dětmi do 10 let	36	46	41	24	59
Nesporný rozvod s dětmi 11 a 18 let	21	28	27	30	20
Nesporný rozvod se zletilými dětmi	17	24	24	22	28
Zastavení řízení	21	21	28	28	18
Nepříslušnost	6	2	0	5	6
Odmítnutí podání	1	1	2	4	1

Tabulka . 2

	2005	2006	2007	2008	2009
Návrh na rozvod celkem	243	270	247	279	282
Rozvody celkem	215	267	245	242	275
Sporné rozvody	118	119	102	115	122
Nesporné rozvody	97	127	115	127	135
Rozvody s dětmi do 10 let	84	104	91	107	111
Rozvody s dětmi 11 a 18 let	42	45	40	51	44
Rozvody s dětmi celkem	126	149	131	158	155

Druhou skupinou údajů, které jsem analyzovala ze spisového materiálu opatrovnického oddělení, byla data vztahující se k úpravám poměrů nezletilých dětí. Opět jsem sledovala celkový počet podaných návrhů na úpravu poměrů nezletilých dětí. Rozlišovala jsem, zda během řízení byla schválena soudem dohoda rodičů nebo musel soud rozhodovat meritorně, protože rodiče nebyli schopni se na úpravu poměrů dohodnout. Dále zda bylo zahájené řízení zastaveno nebo byla vyslovena místní nepřislušnost a spis byl postoupen příslušnému soudu.

I tato data získaná analýzou vybraného spisového materiálu opatrovnického oddělení jsem sumarizovala do tabulek, a to do tabulky . 3 a . 4. Údaje jsem zpracovala do graf , které jsem použila pro přehlednější nastínění skutečností.

Tabulka . 3

	2005	2006	2007	2008	2009
Úpravy poměrů do 5 let dohodou	17	27	32	37	33
Úpravy poměrů 6 a 10 let dohodou	0	2	6	7	6
Úpravy poměrů 11 a 18 let dohodou	2	3	4	1	0
Úpravy poměrů do 5 let soudem	19	20	29	12	23
Úpravy poměrů 6 a 10 let soudem	0	1	2	3	6
Úpravy poměrů 11 a 18 let soudem	0	1	2	1	1
Zastavení řízení	7	5	5	7	8
Nepříslušnost o postoupení	1	1	4	6	3

Tabulka . 4

	2005	2006	2007	2008	2009
Návrhy na úpravu poměrů celkem	46	69	84	74	80
Úpravy poměrů celkem	38	54	75	61	69
Úpravy poměrů dohodou	19	32	42	45	39
Úpravy poměrů soudem	19	22	33	16	30
Úpravy poměrů do 5 let	36	47	61	49	56
Úpravy poměrů 6 a 10 let	0	3	8	10	12
Úpravy poměrů 11 a 18 let	2	4	6	2	1

Během vyhledávání a zpracovávání údajů jsem se potýkala s několika převážně technickými problémy. Jedním z nich byla časově velmi náročná analýza spisového materiálu. Musím poznamenat, že jsem neobjevila, jaké množství spisů bylo zpracováno pro tyto účely.

Dále jsem se potýkala s komplikacemi při vkládání vytvořených grafů do textu bakalářské práce. Při snaze udržet jednotný charakter grafů, jsem musela nakonec zvolit variantu dvou velikostí. Protože v případě grafů . 1, 2 a 6 nebylo možné při zachování stejných parametrů docílit jejich dostatečnou přehlednost a čitelnost. Malým technickým opatřením bylo umístění těchto grafů do textu práce naležato.

3.2 Zjištěné údaje

Jak jsem již uvedla, zpracovala jsem zjištěné údaje pro vztah pohlednost do podoby grafů. První čtyři grafy představují data sumarizovaná z analýzy spisového materiálu civilního oddělení a týkají se rozvodů. Grafy č. 5, 6, 7 a 8 pohledně ukazují zjištěné údaje ze spisového materiálu opatrovnického oddělení. A poslední dva grafy kombinují údaje získané v rámci obou oddělení okresního soudu.

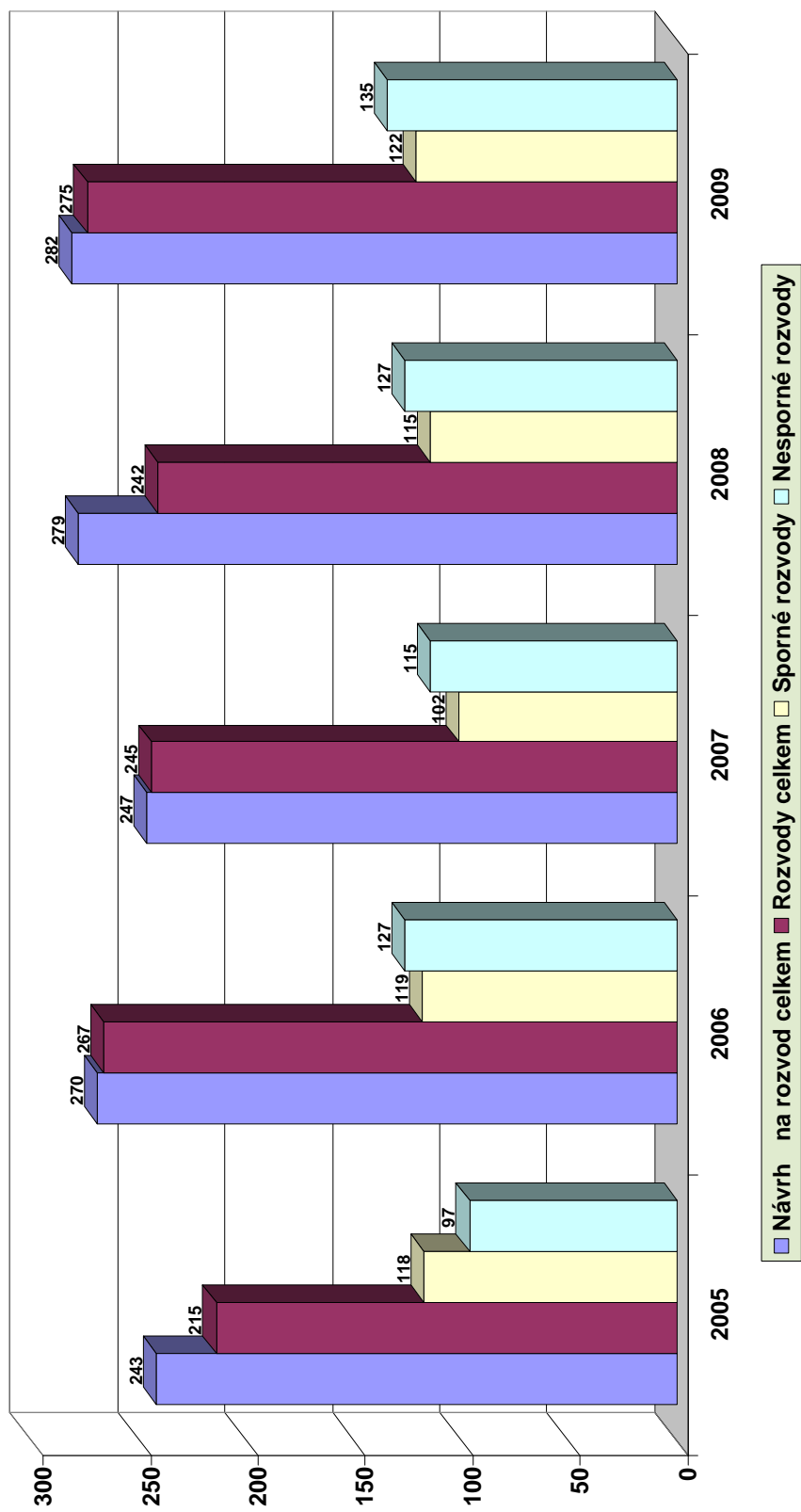
Graf č. 1 nám ukazuje, jaký byl v jednotlivých sledovaných letech celkový počet podaných návrhů na rozvod a celkový počet pravomocně skončených rozvodů, který je dále rozdělen podle toho, zda šlo o rozvod sporný nebo nesporný.

Graf č. 2 přibližuje, jak se měnily počty sledovaných kategorií (celkový počet podaných návrhů na rozvod atd.) v průběhu sledovaného období.

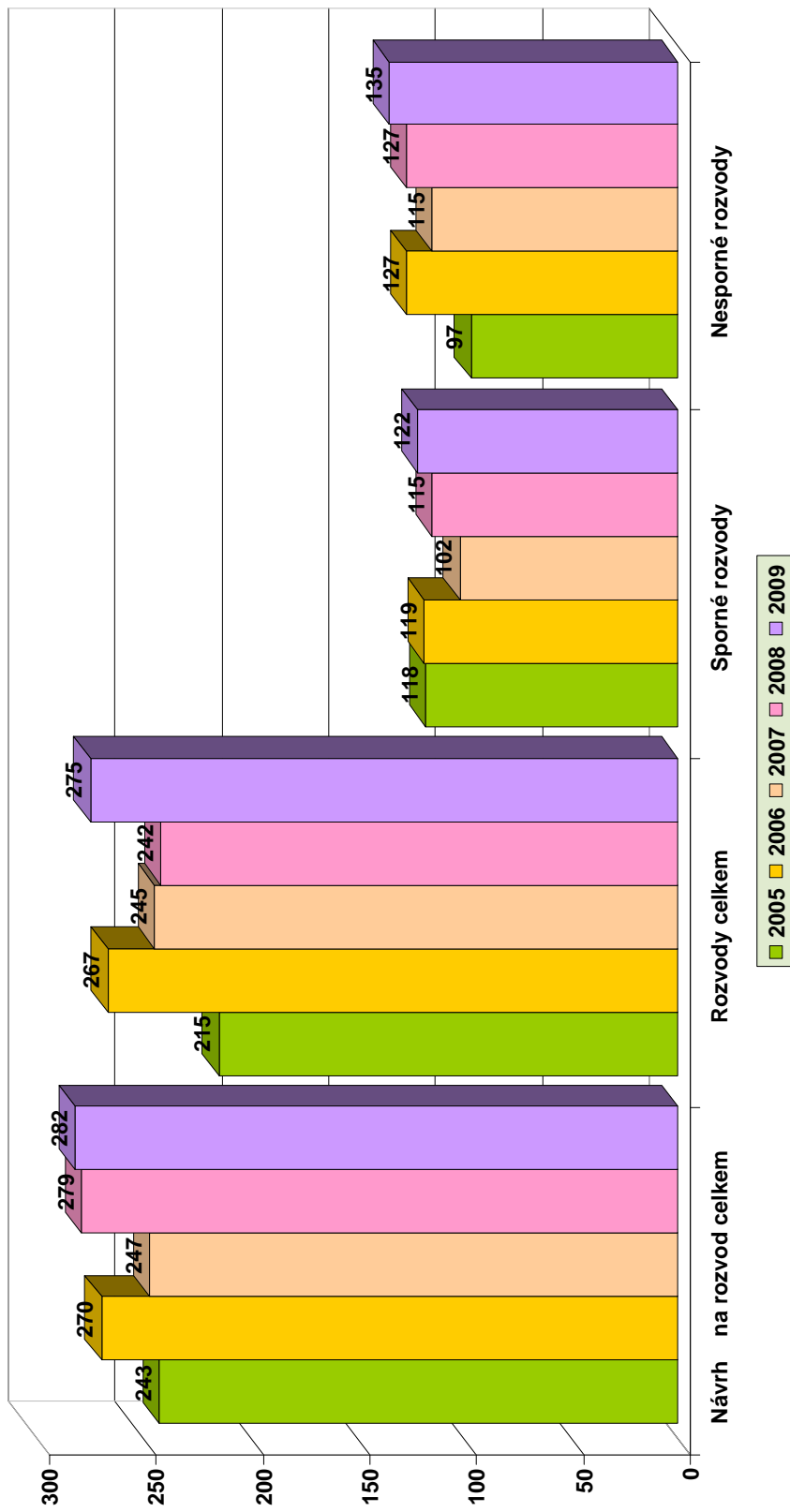
Při analýze těchto dvou grafů jsem mohla sledovat celkový nárůst rozvodů mezi rokem 2005 a 2009, který představuje 60 uskutečněných rozvodů, což je nárůst o 27,9%. Znamená to, že počet rozvodů v průběhu pěti let vzrostl téměř o jednu třetinu. Pokud bychom sledovali nárůst podílu podle typu rozvodu (sporného, nesporného), zjistíme u sporného rozvodu nárůst o 3,4%, což je rozdíl čtyř návrhů. U nesporných rozvodů je počet rozvodů zvýšen o 38 návrhů, což představuje nárůst o 39,2%.

Dále můžeme pozorovat, že i přes viditelný nárůst počtu návrhů na rozvod mezi rokem 2005 a 2009 došlo v roce 2007 k jejich poklesu na 247 návrhů, který byl srovnatelný s rokem 2005 (243 návrhů). Při sledování typu rozvodu, který si účastníci zvolili, je viditelný posun, kdy je stále větší vyvolávána možnost nesporného rozvodu.

Graf . 1

Graf . 2

Při uskutečněním rozvodu jsem jak u sporných, tak nesporných rozvodů sledovala, zda se jednalo o bezdětná manželství a manželství, ve kterých se narodily děti. V tomto případě jsem dále rozlišovala, zda dítě nebo alespoň jedno z dětí došlo v roce podání návrhu deseti let. Konkrétně v roce 2005 šlo o děti narozené po roce 1995 v etn. tohoto roku, v roce 2006 o děti narozené po roce 1996 v etn., v roce 2007 o děti narozené po roce 1997 v etn., v roce 2008 o děti narozené po roce 1998 v etn. a v roce 2009 o děti narozené po roce 1999 v etn. Pokud jde o počet dětí v rodině, nerozlišovala jsem, zda se z manželství narodilo jedno, dvě či více dětí. Při narození dvou a více dětí byl rozhodující věk nejmladšího dítěte. Dále jsem zohlednila věk dětí starších 10 let, zda v době rozvodu již zletily nebo byly ještě nezletilé.

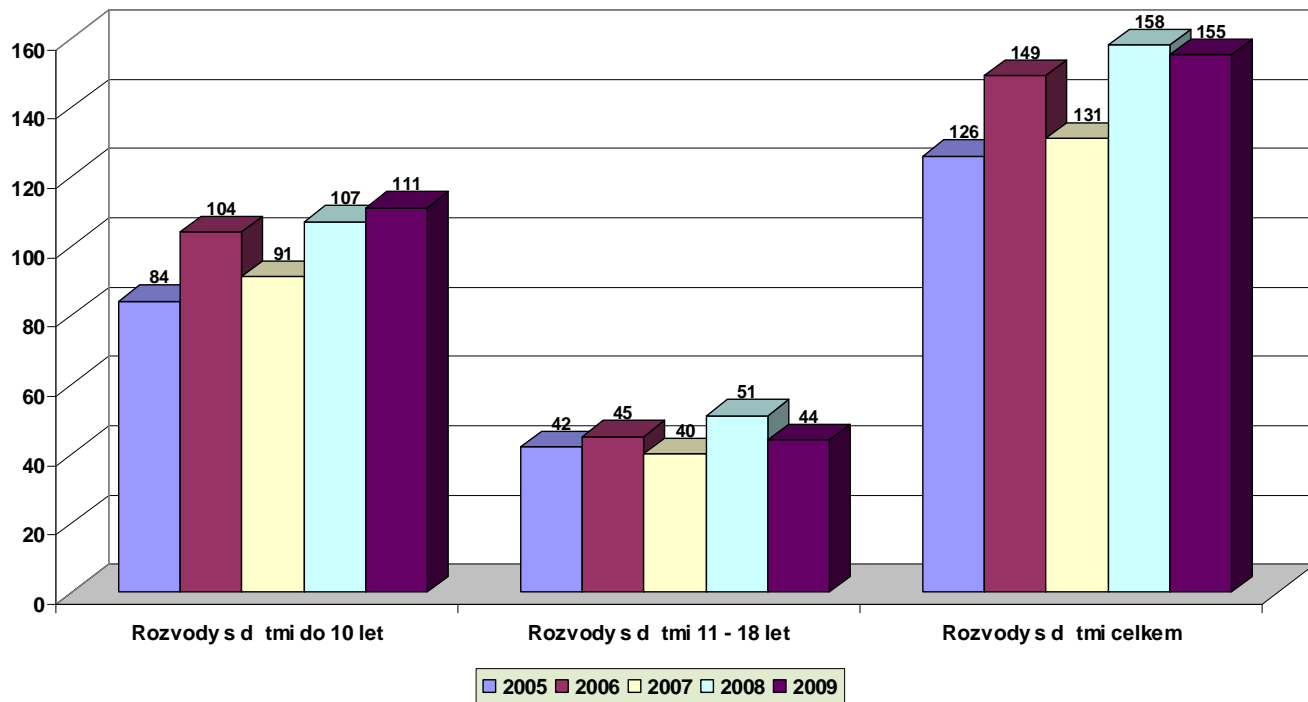
Prostřednictvím grafu 3 jsem sledovala vývoj celkového počtu rozvodů s nezletilými dětmi, počtu rozvodů s dětmi do 10 let a počtu rozvodů s dětmi od 11 do 18 let v daném období.

V grafu 4 jsem srovnávala celkový počet rozvodů s nezletilými dětmi, počet rozvodů s dětmi do 10 let a počet rozvodů s dětmi od 11 do 18 let v jednotlivých letech.

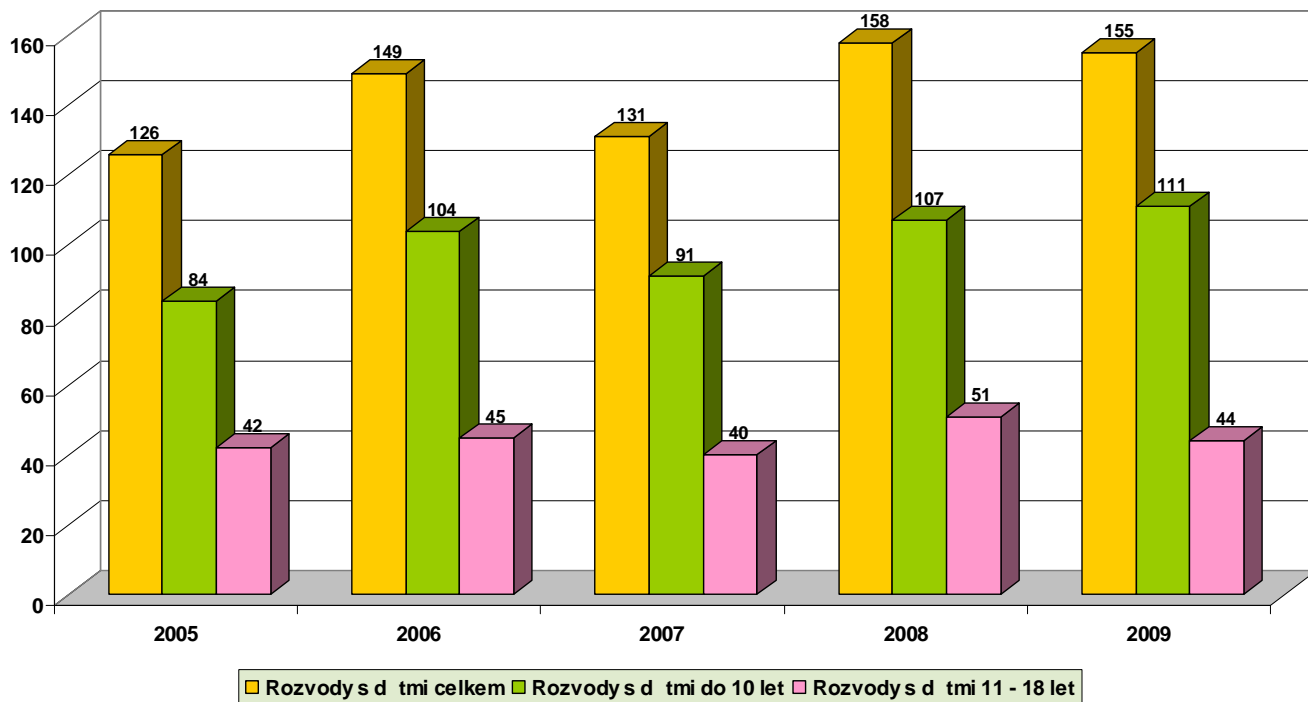
Při srovnání počtu rozvodů s nezletilými dětmi v roce 2005 a 2009 jsem zjistila, že bylo podáno o 29 rozvodů více, což představuje nárůst o 23 %. Dále je při pohledu na oba grafy zřejmé, že rozvody s dětmi do 10 let představují zhruba dvě třetiny všech rozvodů s nezletilými dětmi. Zatímco počty rozvodů s dětmi od 11 do 18 let jsou v celém sledovaném období poměrně vyrovnané, u rozvodů s dětmi do 10 let jde o neustálý nárůst jejich počtu. Kromě roku 2007, kdy je opět patrný pokles počtu návrhů stejně jako u rozvodů.

Při porovnání počtu rozvodů s dětmi do 10 let mezi roky 2005 a 2009 je vidět nárůst o 27 rozvodů, což je zvýšení o 32,1 %.

Graf . 3

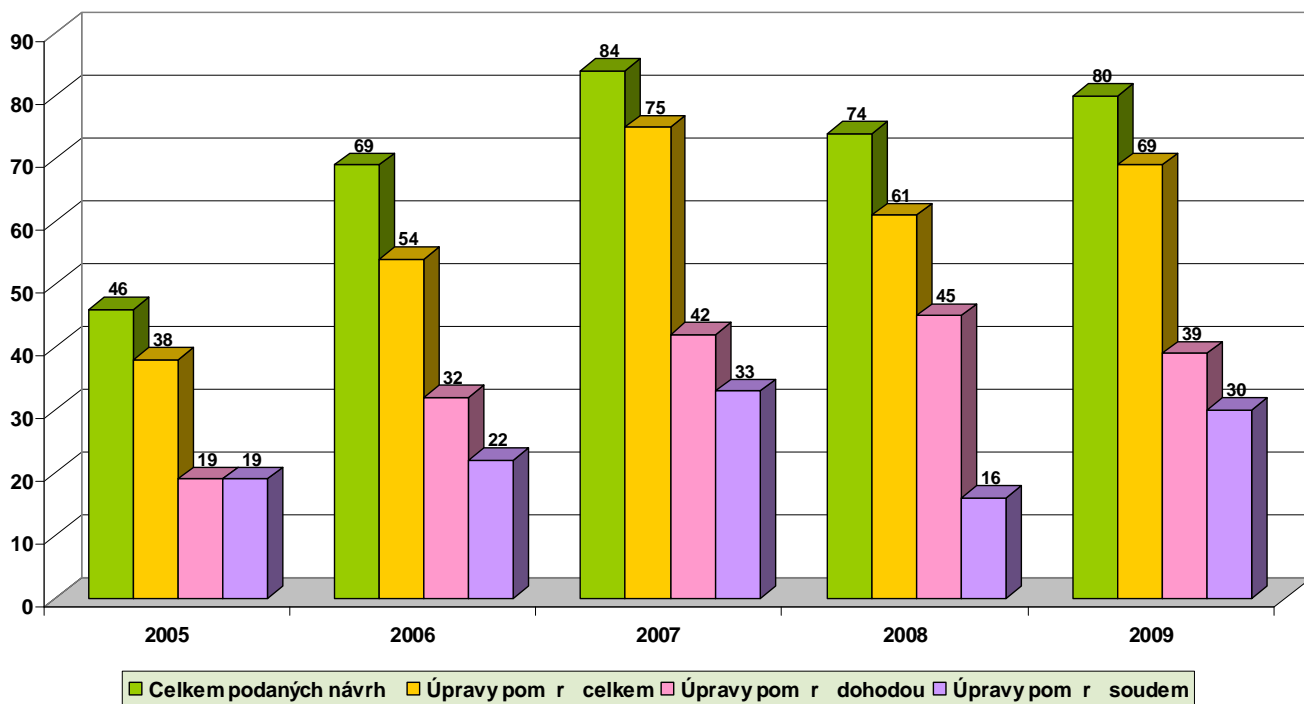
Graf . 4

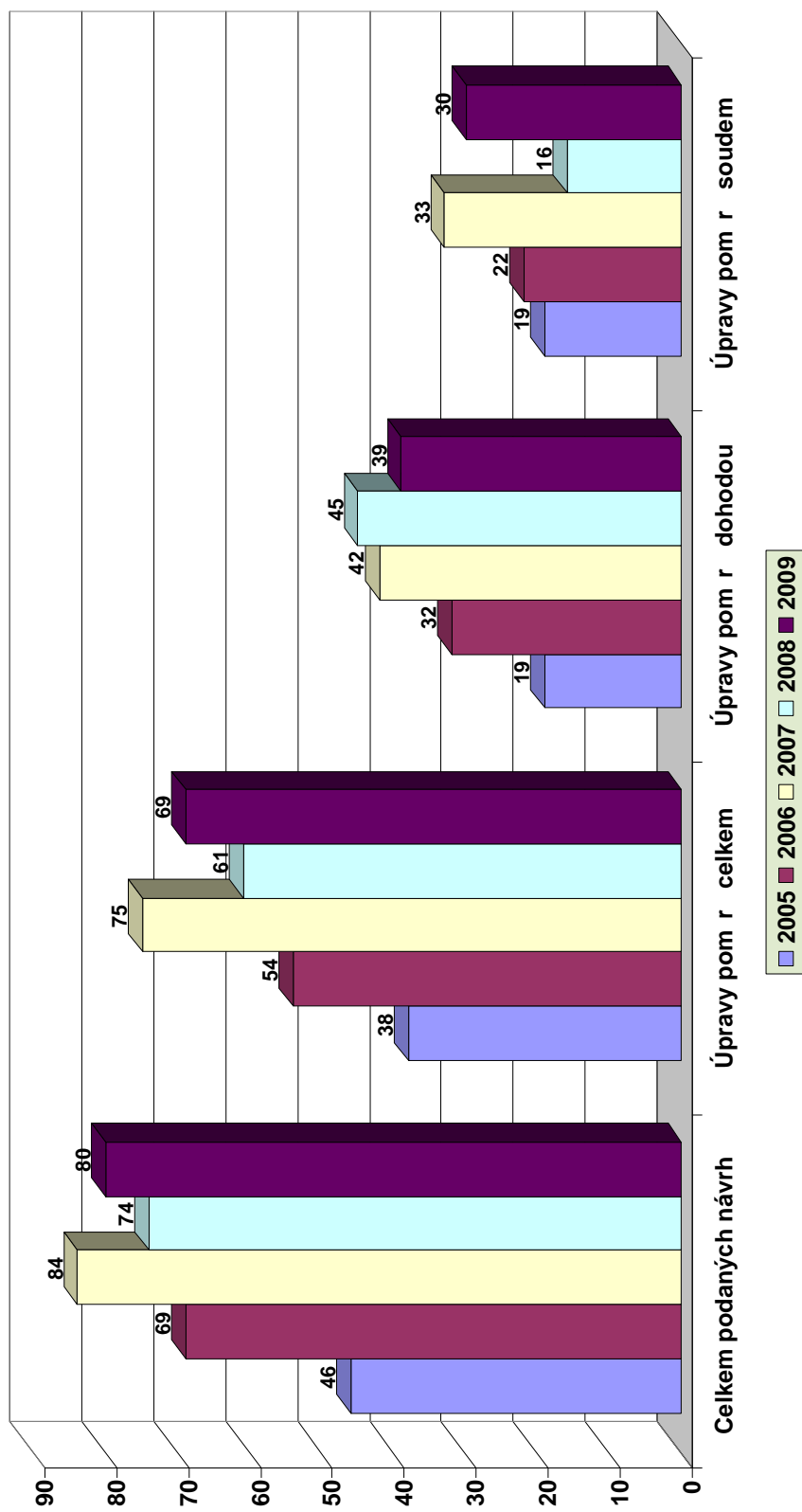
Graf . 5 pracuje z údaji získanými ze spisového materiálu opatrovnického oddělení a sleduje, jaký byl v jednotlivých sledovaných letech celkový počet podaných návrhů na úpravu poměr nezletilých dětí, celkový počet rozhodnutí o úpravě poměr, v rámci kterých jsem dále rozlišila, zda šlo o schválení dohody rodičů nebo bylo o úpravě poměr rozhodnuto soudem. Graf . 6 přibližuje, jak se změnil počet podaných návrhů na úpravu poměr, počet rozhodnutí o úpravě poměr, počet úprav poměr dohodou a počet úprav poměr soudem v průběhu sledovaného období.

Při porovnání nárstu uskutečněných úprav poměr nezletilých dětí mezi rokem 2005 a 2009, jsem zjistila zvýšení o 31 provedených úprav, což představuje nárůst o 81,5 %. I v případě úpravy poměr nezletilých dětí je vidět tendence rodičů domluvit se ohledně výchovy a vlivů dětí. V roce 2005 byla dohoda schválena v 19 případech a v roce 2009 v 39 případech. Při rozhodování soudem o úpravě poměr je nárůst z 19 případů v roce 2005 na 30 případů v roce 2009. Což v případě dohody představuje nárůst o 105 % a v případě rozhodnutí soudem o 57,9 %.

Graf . 5

Graf . 6

U úprav poměr nezletilých dětí jsem také sledovala v každé třídě. V tomto případě jsem sledovala tři kategorie dětí do 5 let, děti od 6 do 10 let a děti od 11 do 18 let. Tedy při podání návrhu na úpravu poměr v roce 2005 –lo o děti narozené do roku 2000 v etn , děti narozené v letech 1999 a 1995 v etn a děti narozené v roce 1994 a dále; v roce 2006 –lo o děti narozené do roku 2001 v etn , děti narozené v letech 2000 a 1996 v etn a děti narozené v roce 1995 a dále; v roce 2007 –lo o děti narozené do roku 2002 v etn , děti narozené v letech 2001 a 1997 v etn a děti narozené v roce 1996 a dále; v roce 2008 –lo o děti narozené do roku 2003 v etn , děti narozené v letech 2002 a 1998 v etn a děti narozené v roce 1997 a dále; v roce 2009 –lo o děti narozené do roku 2004 v etn , děti narozené v letech 2003 a 1999 v etn a děti narozené v roce 1998 a dále. Pokud jde o počet dětí v rodině, postupovala jsem shodně jako u rozvodů tak, že jsem nerozlišovala, zda se z družského vztahu narodilo jedno, dvě či více dětí. Při narození dvou a více dětí byl rozhodující věk nejmladšího dítěte.

U grafu 7 jsem sledovala vývoj počtu úprav poměr dětí do 5 let, počtu úprav poměr dětí od 6 do 10 let a počtu úprav poměr dětí od 11 do 18 let v daném období.

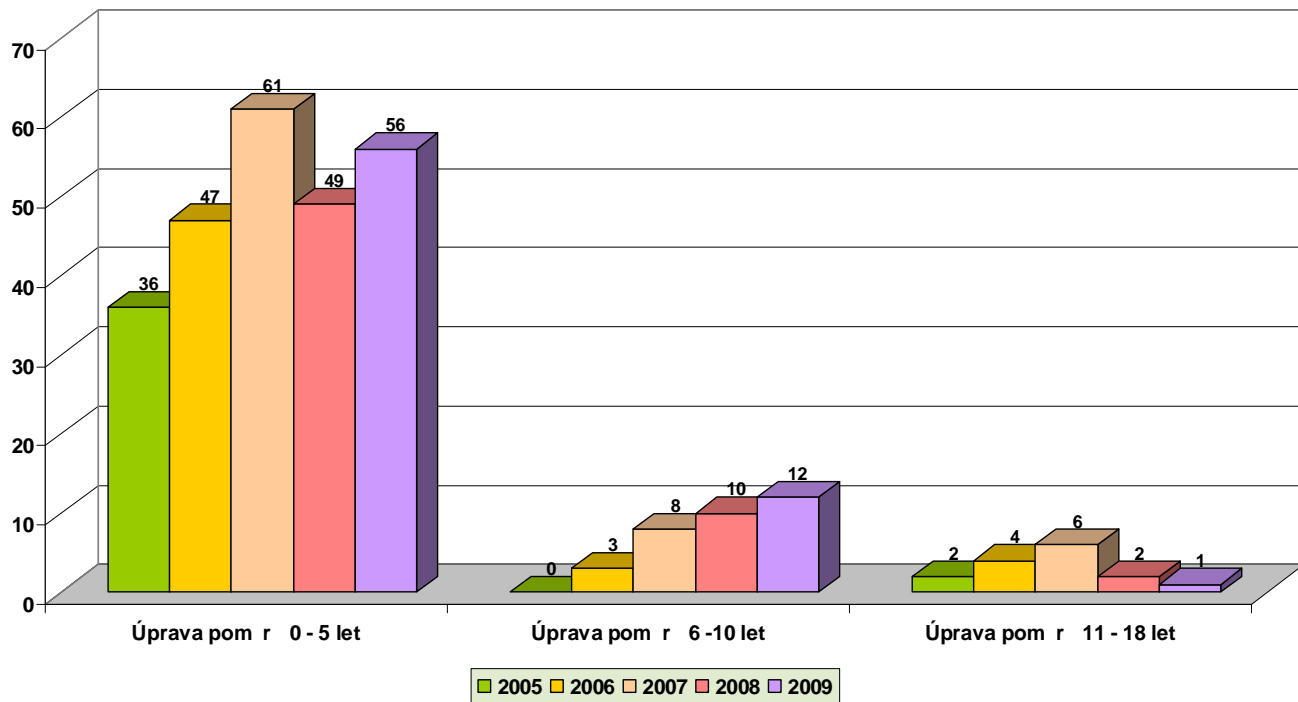
Graf 8 srovnává počet úprav poměr dětí do 5 let, počet úprav poměr dětí od 6 do 10 let a počet úprav poměr dětí od 11 do 18 let v jednotlivých letech.

Již na první pohled je zřejmé, že převážná většina úprav poměr probíhala v rodinách, kde dítě nebo minimálně jedno z dětí nebylo starší než tři let. Například v roce 2005 proběhlo 36 úprav poměr dětí do 5 let, žádná úprava poměr dětí od 6 do 10 let a 2 úpravy poměr dětí od 11 do 18 let. V roce 2009 bylo provedeno 56 úprav poměr dětí do 5 let, 12 úprav poměr dětí od 6 do 10 let a 1 úprava poměr dětí od 11 do 18 let. Při srovnání počtu úprav poměr dětí v roce 2005 a 2009 jsem zjistila, že proběhlo o 20 úprav poměr více, což představuje nárůst o 55,5 %.

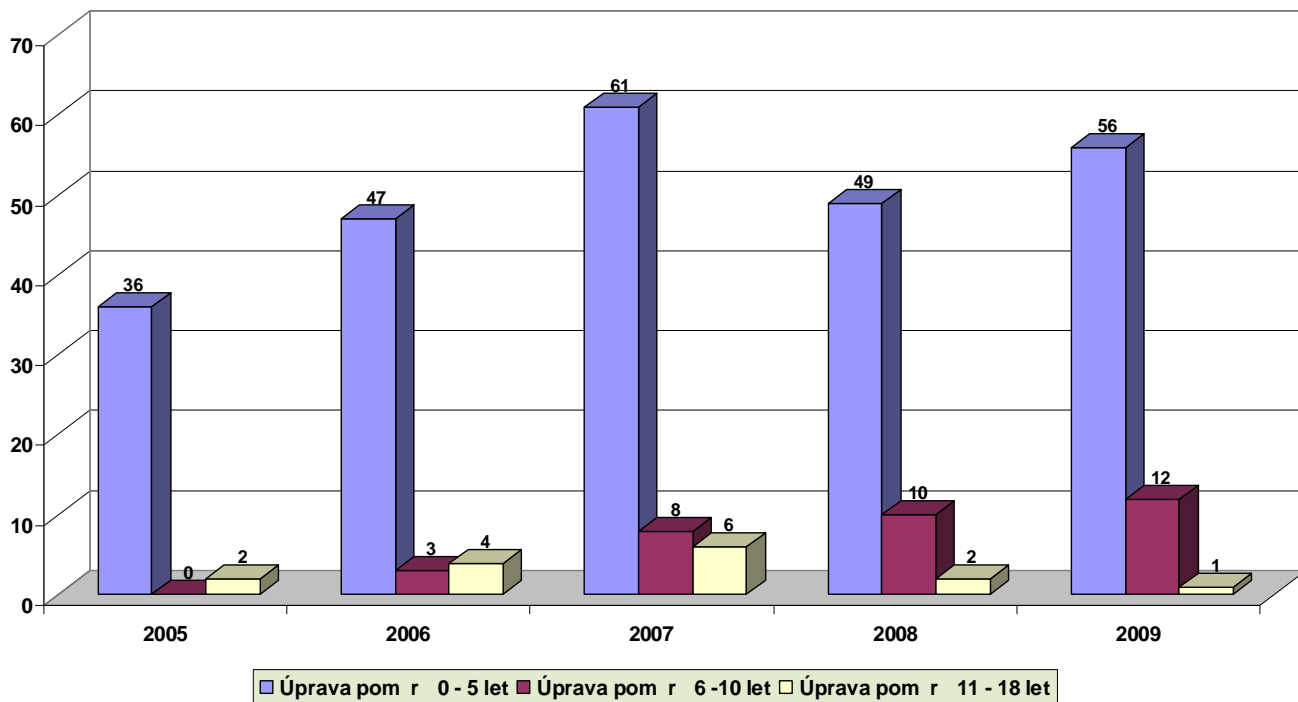
Je zajímavé, že oproti rozvodům s nezletilými dětmi, kdy v roce 2007 došlo k poklesu počtu rozvodů, v případě úprav poměr nezletilých dětí bylo podáno nejvíce návrhů za celé sledované období, a to celkem 84, z toho bylo provedeno celkem 75 úprav poměr.

Graf . 7

Graf . 8

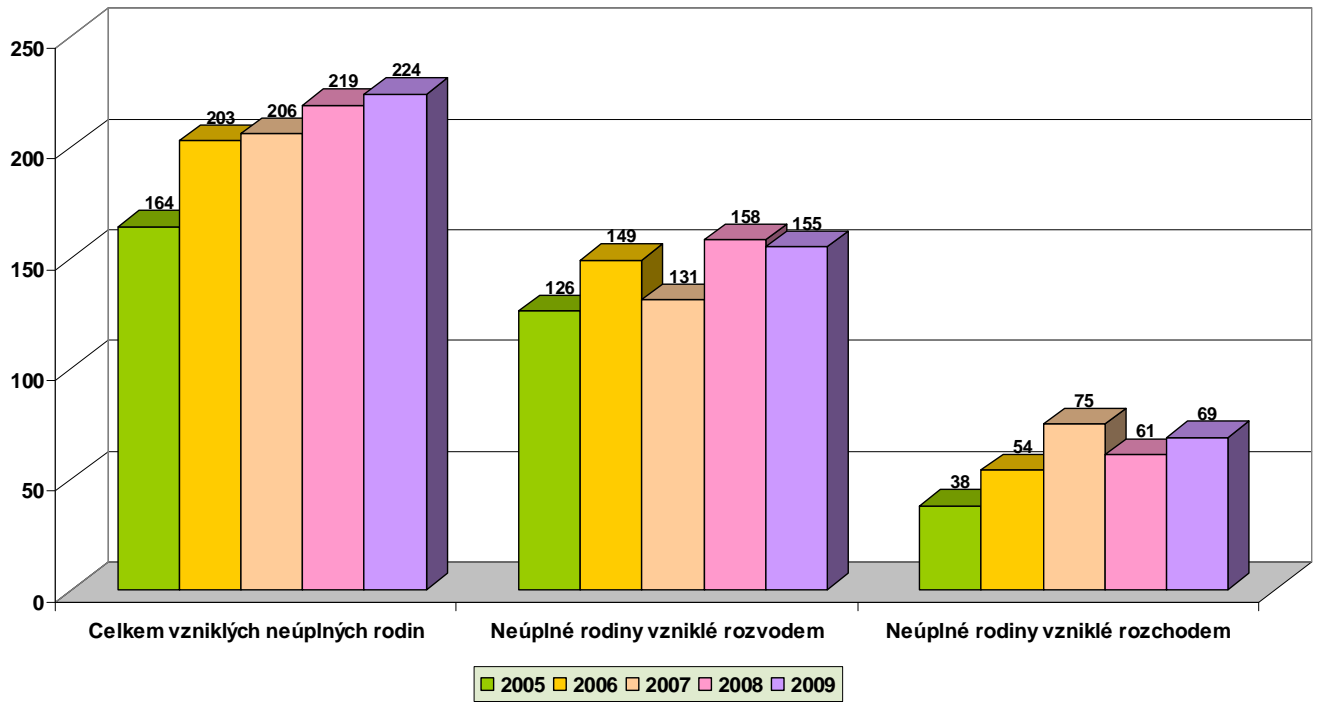
Na základ analýzy údaj ze spisového materiálu civilního a opatrovnického oddělení Okresního soudu v Benešově jsem vytvořila grafy, které měly potvrdit moji hypotézu, že v letech 2005 až 2009 došlo k navýšení počtu neúplných rodin ve sledovaném regionu. Tedy, jaký byl celkový počet vzniklých neúplných rodin, počet neúplných rodin vzniklých rozvodem a počet neúplných rodin vzniklých rozchodem.

V grafu 9 jsem srovnávala celkový počet vzniklých neúplných rodin, počet neúplných rodin vzniklých rozvodem a počet neúplných rodin vzniklých rozchodem v jednotlivých letech.

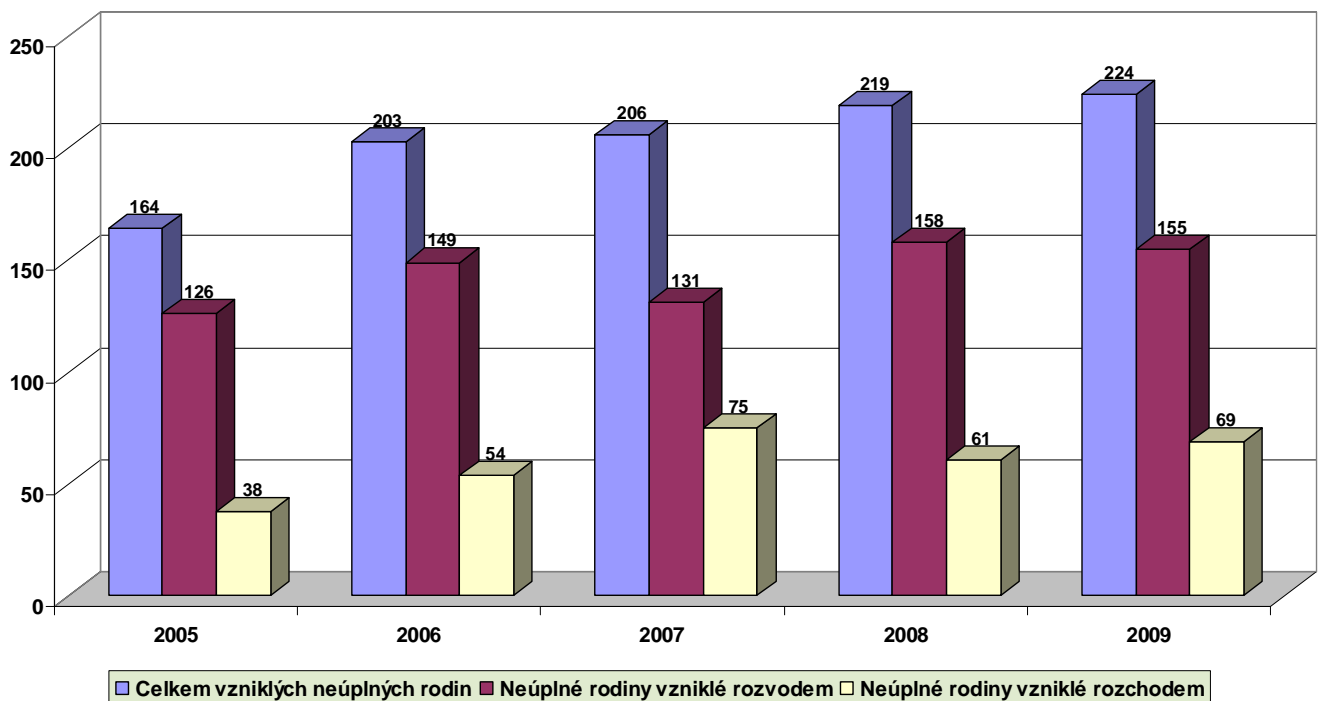
Prostřednictvím grafu 10 jsem sledovala vývoj celkového počtu neúplných rodin, počtu neúplných rodin vzniklých rozvodem a počtu neúplných rodin vzniklých rozchodem v daném období.

Při srovnání celkového počtu neúplných rodin v roce 2005 a 2009 jsem zjistila, že se počet neúplných rodin zvýšil o 60, což představuje nárůst o 36,6 %. Pokud jde o porovnání neúplných rodin vzniklých rozvodem, došlo k zvýšení počtu o 29, tedy nárůstu o 23 %. Při porovnání neúplných rodin vzniklých rozchodem se počet zvýšil o 31, což je zvýšení o 81 %.

Graf . 9

Graf . 10

3.3 Díl í záv r

Ze zpracovaných údaj í je z ejmé, že po ty neúplných rodin ve sledovaném období neustále rostly. Velmi znepokojivé je, že nejv tší podíl v p ípad rozvod mají rodiny s d tmi do 10 let a v p ípad rozchod rodiny s d tmi do 5 let. Navíc u obou kategorií došlo p í porovnání roku 2005 a 2009 k pom rn velkému nár stu. U rozvod s nezletilými d tmi do 10 let to p edstavuje nár st o více jak 32 % a u úprav pom r d tí do 5 let nár st dokonce o 55,5 %. V obou p ípadech to vypovídá o tom, že p edevším mladé rodiny a rodiny s malými d tmi se velmi t flko vyrovnávají s tlakem spole nosti. Dále víc jak 50 % nár st u úprav pom r d tí do 5 let napovídá, že rodina založená na družském soufítí je mnohem náchyln jší k rozpadu než rodina založená na manželství.

P í srovnání celkového po tu rozvod v eské republice a v regionu Benešovska ve sledovaném období let 2005 ó 2009 v tabulce . 5 m fme konstatovat, že mají shodnou vzr stající tendenci. By v celorepublikovém m ítku je nár st pozvoln jší a v roce 2009 dokonce došlo k poklesu celkového po tu rozvod . Ovšem v roce 2010 se jifl celkový po et rozvod p íblížil k hranici 31 000.

Tabulka . 5

	2005	2006	2007	2008	2009
Rozvody celkem R	31 288 ²⁸⁾	31 415 ²⁹⁾	31 129 ³⁰⁾	31 300 ³¹⁾	29 133 ³²⁾
Rozvody celkem Benešovsko	215	267	245	242	275

Za p edpokladu, že po ty rozvod na Benešovsku kopírují celorepublikový vývoj, m fme vycházet z toho, že podobný trend je i u postupného nár stu po tu neúplných rodin. Tedy, že stejn jako se jejich po et zvy-uje ve sledovaném regionu, zvy-uje se jejich po et i v rámci celé eské republiky.

²⁸⁾ Statistická ro enka eské republiky 2006. str. 132

²⁹⁾ Statistická ro enka eské republiky 2007. str. 127

³⁰⁾ Statistická ro enka eské republiky 2008. str. 127

³¹⁾ Statistická ro enka eské republiky 2009. str. 130

³²⁾ Statistická ro enka eské republiky 2010. str. 131

Závěr

Jedním z důvodů, proč jsem si vybrala právě toto téma pro svou bakalářskou práci, bylo, že již více jak deset let pracuji na okresním soudu. Během této doby jsem se kromě jiného setkávala a setkávám s problémem rozpadu rodiny.

Cílem mé práce bylo zjistit, jakým způsobem a jak vzrostly po tyto pravomocně skončených rozhodnutí ohledně výchovy a vlivy nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, pravomocně skončených rozvodových řízeních a řízeních ohledně výchovy a vlivy nezletilých dětí narozených mimo manželství, tedy jak vrostl počet neúplných rodin za období od roku 2005 do roku 2009 v regionu Benešovska.

V první části své práce jsem se zaměřila na podmínky vzniku a zániku rodiny, na možné pohledy na rodinu jako základ státu, jako té nejzákladnější a zatím neprokonané instituce, která zajišťuje péči lidí jako druhů společnosti a kultury, kterou si lidé vytvořili, a to v etno-právním rámci. Ve druhé části jsem se zabývala aspekty rozvodu, rozchodu a úpravy poměrů nezletilých dětí, opět v etno-právním rámci. V této části jsem se snažila na základě konkrétních dat zjistit, jak se mění ve spisových materiálech Okresního soudu v Benešově v daném období zdokumentovat a podpořit svou hypotézu, že souasná situace a nastání problémů ve společnosti se velmi negativně odráží na fungování a celistvosti rodiny a dochází k nastání po tu rozvodů manželství s nezletilými dětmi i rozpad rodin v rámci družských soužití. První dvě části mají teoretický charakter a tato část se opírá o měření a zpracování konkrétních údajů.

Při zpracování bakalářské práce jsem se často opírala o vlastní pracovní zkušenosti a právní rámec daného problému. Údaje jen potvrdily neradostnou skutečnost, že napjaté vztahy ve společnosti velmi negativně ovlivňují mezilidské vztahy a mají neblahý vliv na fungování rodiny, především mladé rodiny, která pod vlivem těchto faktorů není schopna dostatečně fungovat jako nárazník a ochrana před negativním vlivem společnosti. Možná přímé poukázání na tento jev by mohlo být jakýmsi upozorněním, že souasně chování společnosti není v pořádku.

Na základ zji-t ných dat, by jen za období p ti let od roku 2005 do roku 2009, jsem v rámci jednoho regionu zjistila, že po et neúplných rodin vzrostl o víc jak jednu t etinu a v pr b hu celého sledovaného období neustále stoupal. Alarmující je skute nost, že ve vzniklých neúplných p evafluji d tí mlad-í 10 let.

Samoz ejm , že bakalá ská práce zpracovává jen malou ást daného problému, je zam ena na jeden region a ur itý asový úsek. Bylo by možné ji roz-í it o zapracování údaj z dal-ích region pro porovnání, nebo naopak se zam ít na del-í asový úsek vývoje sledovaných jev v jednom regionu, p íp. kombinovat ob možnosti.

P i optimistickém pohledu na v c si m fleme íct, že o krizi a zániku rodiny hovo il jifi Platón, a p esto rodina stále existuje a vyvíjí se. Posledním zásadním zm nou v chápání rodiny byla v deekotechnická revoluce koncem 19. století, kdy do-lo k tzv. atomizaci rodiny, kdy rodinu jako základní jednotku spole nosti p edstavoval manfelický pár s d tmi. Sou asná rodina je založena na stejném základ , jen do pozadí ustoupila nutnost existence manfelství jako základu pro založení rodiny a v posledních n kolika desetiletích nar stá podíl neúplných rodin, tedy rodin s jedním rodi em a dít em i d tmi. Pokud by vzr stající po et neúplných rodin byl jednou z odpov dí vývoje rodiny na tlak ze strany spole nosti, m la by spole nost zvážit, zda jí tento trend je ku prosp chu i nikoliv. A podle toho se zam ít bu na podporu a stabilizování rodiny v její standardní podob anebo se naopak snažit neúplným rodinám zajistit maximální možnou podporu k zaji-t ní jejich co nejlep-ího fungování.

P i pesimistickém pohledu se m fleme ptát, zda p i sou asném spole enském trendu ze sou asných d tí nevyrostou cynici, kte í budou hled t jen na sv j prosp ch a domáhat se svých práv, nenau í se respektovat práva ostatních a slovo povinnost jim bude cizí. Jak m fle dopadnout spole nost, kde se tak ásto místo p ijmutí odpov dnosti za své iny setkáváme pouze s odkázáním na objektivní okolnosti?

A co íct záv rem, rodina z stává i p es v-echna úskalí, tím prvním a ur ujícím prost edím, které formuje lov ka jako lena spole nosti. M la by z stat pro v-echny

své leny p ístavem klidu a pohody, kam se vřdy rádi vrací, aby na erpali sílu do dal-řho
řivota ve spole nosti.

Motto na záv r

**řD TEM P EJU, ABY NEZTRÁCELY RODI E, RODI M, ABY
NEZTRÁCELI HLAVY, A HLAVÁM, ABY NEZTRÁCELY IDEÁLY.ř**

Zden k Sv rák

Resumé

V první části své práce jsem se zabývala pojmem rodiny, jejími funkcemi vznikem na základě manželství a družského soužití i rozpadem na základě rozvodu a rozchodu. I přesto, že se neustále zvyšuje počet neúplných rodin, zůstává rodina jako instituce tím nejstřednějším a nejlepším způsobem pro výchovu dětí a jejich přípravu pro vstup do společnosti.

V druhé části jsem se snažila poukázat na sociální aspekty rozvodu a rozchodu a co představují především pro nezletilé děti. Snažila jsem se přiblížit, jak probíhá úprava poměrů nezletilých dětí i rozpad rodiny. Dále jsem se zabývala existencí a fungováním neúplných rodin.

Ve třetí části jsem se na základě dat a údajů získaných z agendy civilního a opatrovnického oddělení Okresního soudu v Benešově snažila zmapovat, jakým způsobem docházelo v období let 2005 až 2009 v tomto regionu k narůstání počtu neúplných rodin.

Anotace

V bakalářské práci šRozvodovost a neúplné rodiny s dětmi na Benešovsku v letech 2005 ó 2009ž jsem se snažila zjistit, zda narůstá rozvodovost a zvyšuje se počet neúplných rodin v tomto regionu. V první části jsem se zaměřila na podmínky vzniku a zániku rodiny. V druhé části jsem se zabývala sociálními aspekty rozvodu, rozchodu, úpravy poměrů nezletilých dětí, rozpadem rodiny a vznikem a fungováním neúplné rodiny. Ve třetí části jsem analyzovala a sumarizovala údaje získané ze spisového materiálu Okresního soudu v Benešově.

Klíčová slova

rodina, dítě, manželství, družské soužití, sporný rozvod, nesporný rozvod, rozvodovost, rozchod, neúplná rodina, krize rodiny

Annotation

The thesis šDivorce and single-parent families with children in the Benesov region in the years 2005 ó 2009ž tries to determine whether there is an increase of the divorce rate and of the number of single-parent families in the Benesov region. First part focuses on the conditions of origin and dissolution of the family. Second part deals with the social aspects of divorce, separation, parental relations towards minor children, family disintegration and creation and operation of the single-parent families. Third part analyzes and summarizes the data obtained from documentation of the County Court of Benesov.

Key words

family, children, marriage, cohabitation, contested divorce, uncontested divorce, divorce rate, separation, single-parent family, family crisis

Seznam použitých literatury a pramen :

Zákony:

Zákon . 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon . 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon . 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

Zákon o rodině a přípis související. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, ISBN 80-7201-093-X

Zákon . 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších přípis

Literatura:

Bechyňová, V. Konvířková, M. Sanace rodiny. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 152 s., ISBN 978-80-7367-392-5

Geist, B. Sociologický slovník. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s., 1992, 647 s., ISBN 80-85605-28-7

Giddens, A. Sociologie. 1. vyd. Praha: Argo, 1999, 595 s., ISBN 80-7203-124-4

Hanzalová, M. Kodým, M. Kremlíčková, M. Práva a povinnosti našich dětí. 1. vyd. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s., 1995, 107 s., ISBN 80-7187-007-2

Holub, M. Nová, H. Zákon o rodině, komentář a přípis související. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.2.2004. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, 752 s., ISBN 80-7201-451-X

Hrušáková, M. Smlouvy a paragrafy. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2000, 76 s., ISBN 80-7226-396-X

Hrušáková, M. Rozvod a paragrafy. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2001, 73 s., ISBN 80-7226-477-X

Karsten, H. ženy a muži: genderové role, jejich přívod a vývoj. 1. vyd. Praha: Portál, 2006, 184 s., ISBN 80-7367-145-X

Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s., ISBN 978-80-7367-383-3

Kuřera, J. Radvan, E. Vybrané problémy metodologie v děj. Brno: IMS, 2005

Mofný, I. Moderní rodina. 1. vyd. Brno: Blok, 1990, 184 s., ISBN 80-7029-018-8

Mofný, I. Rodina a společnost. 1. Vyd. Praha: SLON, 2006, 312 s., ISBN 80-86429-58-X

Mofný, I. Sociologie rodiny. 1. Vyd. Praha: SLON, 1999, 252 s., ISBN 80-85850-75-3

Nová, H. Velehrach, K. Rodinné vztahy v soudní praxi. Praha: PROSPEKTRUM Praha, 1995, 278 s., ISBN 80-7175-030-1

Novosad, L. Poradenství pro osoby zdravotně a sociálně znevýhodněné. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, 275 s., ISBN 978-80-7367-509-7

Nová, A. Metodologie I. Brno: IMS, 2009

Sekot, A. Sociologické texty. Brno: IMS, 2004

Velký sociologický slovník. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, ISBN 80-7184-310-5 (2. svazek)

Zapletal, L. Základní kategorie a pojmy ze společenských věd. Brno: IMS, 2007

Prameny:

Statistická ročenka České republiky 2005. 1. vyd. Praha: Scientia, 2005, 813 s., ISBN 80-250-1080-1

Statistická ročenka České republiky 2006. 1. vyd. Praha: Scientia, 2006, 799 s., ISBN 80-250-1258-1

Statistická ročenka České republiky 2007. 1. vyd. Praha: Scientia, 2007, 784 s., ISBN 978-80-250-1515-53

Statistická ročenka České republiky 2008. 1. vyd. Praha: Scientia, 2008, 795 s., ISBN 978-80-250-1735-7

Statistická ročenka České republiky 2009. 1. vyd. Praha: Scientia, 2009, 809 s., ISBN 978-80-250-1948-1

Statistická ročenka České republiky 2010. 1. vyd. Praha: Scientia, 2010, 799 s., ISBN 978-80-250-2033-3

Spisový materiál o agenda civilního a opatrovníckého oddělení Okresního soudu v Benešově v letech 2005 až 2009

<http://www.czso.cz/>